

VARIA

Székely Beáta*

Ökumené Doktori Iskola, Babeş–Bolyai Tudományegyetem

Veress Ernő, a katekéta és népnevelő Neveléssúlypontú írásai a korabeli sajtóban 1933–1942 között

Bevezetés

A 20. század történelmi fordulópontjai nagyban befolyásolták az erdélyi magyarság helyzetét, ezen belül is az oktatási rendszerek alakulását. A folyton változó körülmények miatt új kihívások jelentek meg, amelyekhez alkalmazkodni kellett. Ez a tanulmány Veress Ernő nevelésről és oktatásról alkotott nézeteit mutatja be az 1933 és 1942 közötti periódusban kiadott cikkei alapján. Biográfiájának részletezésére a következő alpontban kerül sor. Elsősorban római katolikus pap, iskolai hitoktató, egyetemi tanár, író és szerkesztő volt. A korabeli Erdélyben ismert és elismert személyként tartották számon, neve azonban mára szinte feledésbe merült. Jelen tanulmány célja ennek helyreállítása.

1. Veress Ernő átfogó biográfiája

Veress Ernő 1892. december 17-én született Veress Menyhárt jegyző és Jakab József első gyermekeként.¹ Bár a Veress család csíkszétsimoni származású, születési helye – feltehetően az édesapja munkája miatt – Kovászna.² 1915. május 29-én szentelték pappá Gyulafehérváron.³

A papság mellett iskolai hittanárként is működött. 1917-ben középiskolai tanári vizsgát tett.⁴ 1917 és 1919 között a Brassói Magyar Királyi Állami Főreáliskolá-

* Székely Beáta (Gyergyócsomafalva, 1994) 2015-ben szerzett alapképzési oklevelet a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (BBTE) Bölcsészettudományi, valamint Római Katolikus Teológia Karán, majd 2017-ben ez utóbbit szerzett magiszteri fokozatú pasztorális tanácsadás diplomát. 2021-től a BBTE Ökumené Doktori Iskolájának hallgatója. Kutatási témája Veress Ernő élete és munkássága. 2019-től kolozsvári hitoktatóként oktat több iskolában. 2020-tól a Franz Kett pedagógia multiplikátora. E-mail-címe: csiki.beata02@gmail.com.

¹ Veress Ernő születési anyakönyvi kivonata, Gyulafehérvári Érseki Levéltár (a továbbiakban GYÉL) 6/1097/1915.

² Ordinandum examen, GYÉL 6/3007/1915.

³ Uo.

⁴ Veress Ernő tanári vizsgája, GYÉL 17/2668/1917.

ban⁵ és a Brassói Magyar Királyi Állami Felső-leány és Kereskedelmi Iskolában tanított.⁶ 1919-ben nyarán a csíkszeredai főgimnáziumba hívták meg tanárnak, ezzel egy időben pedig megbízták a fiúnevelő intézet igazgatói tisztségével is.⁷ 1921-től azonban saját kérésére ment vissza Brassóba tanítani.⁸ A két városban folytatott tanári tevékenysége 1923-ig dokumentálható.⁹ Később Kolozsváron is tanított. A Báthory István Elméleti Líceum régi tablóján a tanári kar tagjaként szerepel, viszont a levéltári iratok között nincs erre vonatkozó hivatalos okmány.

A Gyulafehérvári Papnevelő Intézet oktatójává 1941-ben nevezték ki, és a pasztorálteológia, a katekétika és a homiletika tanításával bízták meg.¹⁰ Ezzel egy időben az intézet lelkiigazgatója is lett.¹¹ Márton Áron 1949-es letartóztatása¹² után el kell távoznia az intézetből. Hivatalosan az 1952–1955 közötti periódust nem tölti ott.¹³ 1955-ben maga Márton Áron hívja vissza.¹⁴ Három évvel később, 1958-ban egy újabb hadjárat indult Veress Ernő ellen. Az államhatalom három tanártársával együtt igyekezett eltávolítani az intézetből.¹⁵ A vallásügyi osztály a 2472/1961. számú rendeletével toloncolta ki véglegesen Gyulafehérvárról még ebben az évben. Hogy mi lehetett felfüggesztések oka, számára is ismeretlen maradt. Bevallása szerint nem vett részt politikai tevékenységekben, munkáját pedig lelkiismeretesen végezte. A tanári állás kényszerű elhagyása után Parajdon élt testvérénél és sógoránál.¹⁶ 1973. március 16-án halt meg a székelyudvarhelyi kórházban.¹⁷

2. Veress Ernő sajtóorgánumokban kifejtett tevékenysége

Papi és tanári pályája mellett íróként és szerkesztőként is dolgozott. Jelen tanulmányban a korabeli sajtóban publikált, neveléssel kapcsolatos cikkeinek elemzésére vállalkozom. Ezért külön alfejezetben foglalkozom az ilyen téren kifejtett

⁵ Szépréthy Béla (szerk.): *A brassói Magyar Királyi Állami Főreáliskola harmincadik évi értesítője az 1917–1918-as tanévre*. Herz Könyvnyomda, Brassó 1918, 16.

⁶ Szépréthy Béla (szerk.): *A brassói Magyar Királyi Állami Felső-leány és Kereskedelmi Iskola első évi értesítője az 1917–1918. iskolai évről*. Herz Könyvnyomda, Brassó 1918, 2.

⁷ Veress Ernő csíkszeredai vallástanársága, GYÉL 17/3509/1919.

⁸ Veress Ernő vallástanári jelentés, GYÉL 17/3783/1921.

⁹ Veress Ernő vallástanári jelentés, GYÉL 17/3880/1923.

¹⁰ Veress Ernő pasztorális teológia rendes tanára, GYÉL H/6/1945/1941.

¹¹ Veress Ernő papnevelde lelkiigazgatósága, GYÉL H/6/1946/1941.

¹² Marton József (szerk.): *Márton Áron élete és munkássága. Kronológia. 2. kötet. 1945–1967*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda 2020.

¹³ Veress Ernő nyugdíjügye, Gyulafehérvári Érseki Levéltár GYÉL 13/1603/1956.

¹⁴ Veress Ernő visszahívása a papneveldebe, GYÉL 6/1691/1955.

¹⁵ Teológiai állami fizetések elvonása, GYÉL 1000/6/2587/1958.

¹⁶ Veress Ernő sepsiköröspataki kinevezés visszavonása, GYÉL 10/1096/1962.

¹⁷ Veress Ernő prélatus halála, GYÉL 15/711/1973.

munkásságával. Nevéhez két elismert folyóirat szerkesztése is köthető. Ő alapította és szerkesztette az *Erdélyi Tudósító* című, kezdetben kifejezetten katolikus, később általános társadalomtudományi folyóiratot. Ugyanakkor az *Erdélyi Iskola* szerkesztőségének is tagja volt néhány évig, és a *Monostori Egyházközösség* című hitbuzgalmi értesítő kiadása is az ő nevéhez fűződik. Szerkesztői feladatai mellett rendszeresen publikált a korabeli erdélyi sajtó jelentős lapjaiban, a *Hírnökben*, a *Pásztorújságban* és a *Vasárnapban*.¹⁸ Az *Oltár*, a *Nap*, valamint a *Papi Lelkiség* is helyet adott cikkeinek.

Az *Erdélyi Tudósító* körüli tevékenysége 1918-ban indult. Ekkor alapította meg a folyóiratot *Brassói Katolikus Tudósító* néven. 1919-ben azonban *Erdélyi Tudósító*-ra módosította a nevét, mivel az eredetileg helyi jellegű lappal tágabb célközönséget kívánt megszólítani.¹⁹ A trianoni békeszerződés megkötése után Erdély magyar közössége számára kulcsfontosságúvá vált a színvonalas anyanyelvi sajtó. Ezt az igényt ismerte fel Veress Ernő, amikor színvonalas társadalomtudományi és hitbuzgalmi folyóirat kiadásába kezdett. Ez magyarázza a kiadvány 1920-as évek elején történt kéthetenként megjelenő egyházmegyei lappá alakulását is.²⁰

A politikai és történelmi kontextus hátrányosan befolyásolta a folyóirat fennmaradását. 1936-ban állami döntés alapján csak *Tudósító* címmel jelenhetett meg, majd év végén meg is szüntették. Újraindítására majd csak 1941-ben nyílt lehetőség.²¹ 1944-ig szerkesztette a lapot, amikor ezt a tevékenységét romló egészségi állapota miatt kellett abbahagynia.²²

3. Veress Ernő neveléssúlypontú írásainak elemzése

Lelkipásztori, írói és lapszerkesztői elkötelezettsége mellett Veress Ernő szakszerűen töltötte be a pedagógiai hivatását is. Nevelői elveit nem korlátozták a hagyományos iskolai keretek, hanem azt a tágabb társadalmi térben, a népnevelés gyakorlatában is érvényre juttatta. Számos tanulmánya és cikke látott napvilágot, amelyekben a korabeli tanügyi reformok kihívásaira reagált, népszerűsítette a korszerű pedagógiai irányzatokat és szolgált a közösségi nevelést ügyét.

A vizsgált időszak sajtótermékeiben publikált íásaiban a nevelésügyet nem elszigetelt szakmódszertani kérdésként, hanem a kisebbségi létben való megmara-

¹⁸ Veress Ernő. In: Kenyeres Ágnes (szerk.): *Magyar életrajzi lexikon (1978–1991)*. Akadémiai Kiadó, Budapest 1994, 954.

¹⁹ Czitros Noémi-Melinda: *Erdélyi Tudósító. Egy katolikus társadalmi folyóirat a két világháború között*. In: *Keresztény Szó*, 19. (2008/5), (22–25), 22.

²⁰ Uo.

²¹ Marton József: *A Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye a 20. században*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda 2014, 131.

²² Veress Ernő lemondása a lapok szerkesztéséről, GYÉL H/37/3038/1943.

dás, a lelki iránymutatás és a népnevelés legfőbb zálogaként értelmezi. Tematikája a tananyagstruktúrától és a gyermeklélektani sajátosságoktól kezdve az átfogó társadalompolitikai összefüggésekig terjed. Munkásságának központi üzenete abban foglalható össze, hogy az Istent a megelőző szeretet által kell közelebb hozni a gyermekhez. Ez a nevelői attitűd pedig kizárólag a személyesen megélt, hiteles életpéldában gyökerezhet.

3.1. *A megelőző szeretet hangsúlyozása Veress Ernő cikkeiben*

Az *Erdélyi Iskola* 1933/34-es március–áprilisi lapszámában *A szeretet és bizalom rendszere* című terjedelmes írása kap helyet. A cikk apropója Don Bosco, vagyis Bosco Szent János szentté avatása. Az első felütésben a szalézi alapító életművét méltatja, és éles kontrasztba állítja Don Bosco innovatív, preventív nevelési elveit az akkori, ötvenéves múltra visszatekintő francia laikus iskola szellemiségével. Bizonyítást nyer, hogy a szereteten alapuló pedagógia nagyságrendekkel hatékonyabb a megtorló, regresszív gyakorlatoknál. Bevezetőjében tömören vázolja a szalézi nevelés kialakulását, alternatív jellegét, és kiemeli Bosco János úttörő szerepét, aki elsőként fordult szisztematikus figyelemmel a társadalom periferiájára szorult, veszélyeztetett fiatalok felé.²³

Veress Ernő azt hangsúlyozza, hogy Don Bosco szentté avatásának örömhíre az erdélyi magyar nevelésügy számára is kiemelt jelentőségű esemény és ünnep. A trianoni békeszerződést követő időszakban rendkívül terhesnek és számos kihívással terheltnek látja az erdélyi felekezeti oktatás helyzetét. Viszont a szalézi tapasztalat azt igazolja, hogy az evangéliumra támaszkodó, hatékony és mélyen emberközpontú nevelés még a legmostohább körülmények között is a siker és az öröm forrásává válhat.²⁴

Ezt követően a tanulmány részletesebben is feltárja Bosco Szent János életútját. 1815. augusztus 16-án született földműves családban. Komoly áldozatok árán jutott el a torinói szemináriumba, ahol társaival megalapította a Jókedv Társaságot. 1841-ben szentelték pappá. Ezt követően karolta fel az elhagyott, szegény sorsú gyermekeket. Kezdetben kevesen értették meg hivatását: a szegény sorsú fiúkkal való folyamatos vándorlása, a zajongás és a sportolás okozta kellemetlenségek miatt lépten-nyomon ellenállásba ütközött, és mindenhol kiutasították őket. Veress Ernő ironikus élel bírálja a korabeli nyárspolgári és intézményi értetlenséget:

„Amíg azokat a szegény fiukat az ördög akadálytalanul fosztogatta ki s mártotta bele a legmélyebb erkölcsi fertőbe, addig a »rend« hívei nyugodtan aludtak. Mikor

²³ Veress Ernő: A szeretet és bizalom rendszere. In: *Erdélyi Iskola*, 7–8. (1933/34), (355–360) 355.

²⁴ Uo. 356.

azonban valaki a tiszta és szép élet jogait ezek számára is követelte, felhorkantak s üldözték nyugalmauk zavaróit.”²⁵

Az akadályokat felülíró szeretet és derű eredményeként 1846-ban végül létrejött az első állandó oratórium. Ez a nevelőintézmény egy nemzetközivé terebélyesedő mozgalom kiindulópontjává lett. Don Bosco korát megelőzve ismerte fel a tömegkommunikáció fontosságát is: saját nyomdákat tartott fenn, könyveket, füzeteket és pedagógiai útmutatókat publikált, a köré gyűlő közösségből pedig megszületett a Szalézi Szent Ferenc Társasága, azaz a szalézi rend.²⁶

A történeti kontextus felvázolása után a szalézi nevelési modell belső szerkezetét és sarokpontjait elemzi, amelynek kulcsa a szeretetet és a bizalmat:

„Ez a módszer mindenekelőtt a gyermek szívét igyekszik megnyerni a szeretet találékonyságával, ami viszont bizalmat fakaszt a lélekben. Ezzel a felébredt bizalommal aztán odavezeti a nevelő védettjét, ahová akarja.”²⁷

Veress Ernő megállapítja, hogy Don Bosco neveléstana négy alappilléren nyugszik: a megelőző módszeren, a szabadság elvén, a jókedv prioritásán, valamint a szeretettel átitatott tekintélyen.²⁸

Az első alappillér kifejtésben a korabeli beidegződött megtorló gyakorlatot állítja szembe a szaléziak megelőző módszerével, amely „az éberkedő szeretetre, a ragaszkodásra, a nyugodt és egészséges családiasságra” épül. Ennek elengedhetetlen előfeltétele a nevelő és a gyerek közötti bensőséges, szeretetteljes viszony és a kölcsönös ragaszkodás, ami természetes módon szüli meg a bizalmat. A pedagógusnak ennek szellemében kell jelen lennie a gyermek egész életében: a tanulás során, a játékban, a séták alatt és a templomban egyaránt. Ez az állandó, gondoskodó jelenlét csírájában fojtja el a rosszra való hajlamokat, és feleslegessé teszi a büntetést, amelyet Don Bosco kizárólag a legvégső, legradikálisabb esetekben engedélyezett, s amely helyett mindig a személyes hatást és a meggyőzést részesítette előnyben.²⁹

A szabadság és a szabad választás elve kapcsán azt hangsúlyozza, hogy az oratóriumokban a gyermeki elevenség és a saját kezdeményezés szabadsága számított alapvető értéknek. Ez a szabadság a hitéletben is megmutatkozott. A szentségekhez való járulást nem kötötték merev és kötelező szabályokhoz. A fiúk belső indíttatásból, saját lelki igényük szerint élhettek velük. Felhívja a figyelmet arra is, hogy ez a szabadság nem a fegyelem hiányát, hanem a szeretetteljes tekintély gyű-

²⁵ Veress Ernő: *A szeretet és bizalom rendszere*, 356.

²⁶ Uo.

²⁷ Uo. 357.

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

mölcsét jelentette, ahol a nevelő nem ellenőrző szerepet tölt be, hanem mint kísérő, idősebb testvér van jelen. Ebben a felfogásban a folyamatos felügyelet nem elnyomást, hanem a biztonságérzetből fakadó valódi szabadságot eredményezte. A szöveg tónusa egyértelműen tükrözi, hogy Veress Ernő kifejezetten jól tudott azonosulni ezzel a reformpedagógiai elvvel.³⁰

A harmadik elv, az öröm és a jókedv szintén kiemelt szerepet kap a szalézi nevelésben. A tömör, dinamikus, zenei és esztétikai élményekkel kísért szertartásokat részesítették előnyben.

„Don Bosco egész nevelési rendszerével igazolni akarta a gyermek előtt, hogy az igazi öröm nem a bűn monopóliuma, hanem az Isten kegyelmében élő léleké.”³¹

A gyermeki boldogságot és életerőt elfojtani vétek, hiszen ez a fiatalság legfőbb sajátossága.³²

Végül a tekintély kérdését Don Bosco szintén újragondolta. A félelemre épülő tekintély helyett a bizalomból fakadó tekintélyt részesítette előnyben. A vallásosság megközelítésében a tudományosság és a szellemi igényesség fontosságával egészítette ki a tisztán érzelmi alapot, és itt is megtartotta a rövidség és az elevenség kritériumát, hogy a vallásos élet ne külső kényszer, hanem belső igény legyen.³³

A tanulmány konklúziójában Veress Ernő az erdélyi oktatási valóságra alkalmazza a szalézi tapasztalatokat. Sürgeti a nevelési szemlélet mielőbbi megújítását. Hangsúlyozza, hogy a háborút követő társadalmi átalakulásban a katolikus oktatásnak nyitnia kell az iparos- és munkásifjúság felé is, mert ehhez Don Bosco módszerének kínálja a legmegfelelőbb mintát. Végül e szent közbenjárásáért fohászkodik, és elismeréssel adózik az egyház döntése előtt, amiért egy ennyire radikális, az evangéliumi bölcsességet és életrevalóságot megtestesítő újítót emelt a követendő példaképek közé.³⁴

Ezzel az írásával Veress Ernő nyíltan és határozottan foglalt állást a korabeli tekintélyelvű iskolarendszerről szemben. Don Bosco méltatása által azt az üzenetet közvetítette az erdélyi pedagógustársadalom felé, hogy a nevelés egyetlen járható és gyümölcsöző útja a bizalomra és szeretetre épülő attitűd. Ez az írás Veress Ernő haladó, korszerű pedagógiai gondolkodásának és bátor szakmai kiállásának bizonyítéka.

³⁰ Veress Ernő: *A szeretet és bizalom rendszere*, 357.

³¹ Uo. 359.

³² Uo. 357.

³³ Uo.

³⁴ Uo. 360.

Veress Ernő az *Erdélyi Iskola* 1937/38-as évfolyamának január–februári számában publikálja *A hitoktató személye* című módszertani és spirituális írását. Már a bevezetőben radikális tételt fogalmaz meg. Határozottan állítja, hogy a módszertani felkészültség és a megfelelő tankönyv elengedhetetlen ugyan, de a sikeres nevelés legfőbb tényezője a hitoktató személyisége. Amennyiben a nevelő egyénisége nem hiteles, még a legkiemelkedőbb elméleti tudás is hatástalan marad. Meglátása szerint annak, aki művelni és nevelni akar, magának is magas szinten kell műveltnek lennie. A hatékonyság érdekében pedig elengedhetetlen, hogy derűs, nyitott kedéllyel tanítson.³⁵

Veress Ernő érvelése szerint a katekétának összetett, kettős ismeretanyaggal kell rendelkeznie. A teológia tudományában való jártasság mellett széles körű szakismeretet is kell birtokolnia. Nem maradhat el az irodalom, a történelem, valamint a természettudományok alapos ismeretében sem. A teológiai tételeket lényegesen mélyebben kell ismernie, mint ahogyan azok az általa használt tankönyvekben vannak. Ugyanis a hit igazságait gyermekeknek vagy fiataloknak átadni összehasonlíthatatlanul nehezebb és komplexebb feladat, mint a szakmabeliekkel kommunikálni róla. A világi tudományokban való tájékozottságot pedig az indokolja, hogy a növendékek maguk is szereznek ismereteket ezeken a területeken. Mindemellett a különböző tudományágak szorosan fedik és kiegészítik egymást. Ezzel a gondolatmenettel Veress Ernő gyakorlatilag a mai pedagógiai gondolkodásban is használt interdiszciplinaritás, a tantárgyközi integráció elvét vetítette előre.³⁶

Igen nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a pedagógusnak folyamatosan képeznie kell magát, és naprakész szakirodalmat kell olvasnia. A szakismeret mellett a szaktudást, amelyet ő elsősorban pedagógiai felkészültségként határoz meg, kulcsfontosságúnak tartja. A jó hitoktató olyan nevelő, aki átlátja a gyermek lélektani sajátosságait, társadalmi kontextusát, a módszertani kérdéseket és a neveléstudomány alapelveit. Ugyanakkor birtokában van az alakítás és formálás tudományának is. A tekintély, a fegyelmezés és a szeretet hármasságára építve hangsúlyozza, hogy az előre elkészített óravázlatnak és módszertannak rugalmasan változnia kell, ha a pedagógus az osztályba lépve úgy látja, hogy a gyermekek aktuális lelkiállapota eltérő megközelítést igényel.

„Karácsony előtti órán nem tanítunk utolsó kenetről, egyik osztályban nem kívánhatok annyit, mint a másikban, ennyi hittanórával másképp kell gazdálkodni, mint kétszerannyival, zárdaiskolának való példa nem hatja meg a fiúiskolás növendékeket.”³⁷

³⁵ Veress Ernő: *A hitoktató személye*. In: *Erdélyi Iskola*, 5–6. (1937/38), 292–295.

³⁶ Uo. 293.

³⁷ Uo.

Arra is figyelmeztet, hogy az állandó szakmai felkészülés kötelezettsége alól sem a kor, sem a több évtizedes tapasztalat nem jelenthet felmentést. Sőt, leginkább az idősebb pedagógusok számára létfontosságú, hogy naprakészek maradjanak.³⁸

A tanulmány második fejezetében a hitoktatás elsődleges célját az akarat megindításában és Isten felé irányításában jelöli meg. Mivel a gyermeket természetéből fakadóan a derű, a fantázia és az érzelmi nyitottság jellemzi, a hitoktatónak is ezeket a tulajdonságokat kell magára öltetnie, ha utat akar találni hozzá. Mintaként Jézus gyermekekhez való viszonyulását és Don Bosco nevelési elveit idézi, és kiemeli a szív kultúráját. Az ő értelmezésében a vidámság nem mellékes körülmény, hanem tudatos nevelési eszköz. A valódi tekintélyt és fegyelmet nem a szigor vagy a kényszer, hanem a szívből fakadó tudomány teremti meg. A tanításnak élmény-nyé és örömmé kell válnia. Amikor pedig a pedagógus kifogy a módszertani ötletekből, meglepő alázattal kell tudnia tanácsot kérni másoktól. De akár maguktól a gyermekektől is tanulhat, ha le tud hajolni hozzájuk. Ugyanakkor óva int attól, hogy ez a derűs légkör az akaratgyengeség, a céltalanság vagy a felkészületlenség álcájává váljék. A jó hangulat nem jelentheti a tanulás hiányát, sokkal inkább a leghatékonyabb tudásátadást kell szolgálnia.³⁹

A harmadik fejezetben a természetfeletti dimenziót, a kegyelem pedagógiáját emeli be a diskurzusba. A teológiát szervesen kapcsolja össze a neveléstudománnyal. Ugyanis a katolikus nevelés célja meghaladja a pusztán természetes rendet, amennyiben a gyermek lelkében kegyelmi életet kíván felépíteni. Létfontosságúnak tartja, hogy ez a kegyelmi élet magában a nevelőben is elevenen éljen, és tudatosítsa, hogy ő maga is Isten gyermeke. Külön kiemeli a szentségek, elsősorban a szentgyónás és a szentáldozás erőt adó valóságát. Olyan győzelmes erőként írja le ezeket, amelyeket semmilyen humán tudomány vagy pedagógiai fogás nem helyettesíthet.⁴⁰

Meglátása szerint a hitoktató munkájában, imádságos életében és vállalt szenvedéseiben egyaránt a természetfeletti kultúra magatartása sugárzik. A nevelő ajánlásait a napkeleti bölcsek felajánlásához hasonlítja: a tiszta munkát a színarannyal, az imádságot a tömjénnel, a szenvedést pedig a mirhával állítja párhuzamba. A nevelőnek olyan imádságos lelkületű embernek kell lennie, akinek munkájában visszatükröződik a mindennapos istenközelség és az Úrral való személyes párbeszéd. Ez a lelki háttér segíti hozzá ahhoz, hogy meglássa a gyermekben Isten kép-mását. Példaként Vianney Szent Jánost, az arsi plébánost hozza fel, akinek közhírhelyű és mélyreható beszédei az imádságban megélt életéből fakadtak.⁴¹

³⁸ Veress Ernő: *A hitoktató személye*, 293.

³⁹ Uo.

⁴⁰ Uo.

⁴¹ Uo. 294.

Egy bátor, feltételes gondolatmenettel negatív példát is állít olvasói elé. Felveti, hogy Németország akkori, nácizmus felé hajló vezetői az anyakönyvi adatok szerint túlnyomórészt katolikus neveltetésűek voltak, és felteszi a kérdést: vajon valásellenes álláspontjuk és felnőttkori torzulásaik nem vezethetők-e vissza gyermekkorai egyházi sérülésekre vagy pedagógiai traumákra?⁴² Ezzel az észrevétellel rendkívüli bátorságról tett tanúbizonyságot 1937-ben, és ismételten aláhúzza a pedagógus óriási felelősségét. A hitoktatónak, legyen az pap vagy világi, hivatásbeli kötelessége Istent és az ő szeretetét közvetíteni. Ha a gyermeket korai életszakaszában atrocitás vagy trauma éri egyházi személy részéről, az felnőttkorára a valással és az egyházzal szembeni ellenállássá alakulhat.⁴³

Veress Ernő életében alapvető érték volt a szenvedés vállalása és felajánlása. Ez a mentalitása ebben a cikkben is visszaköszön. Külön kiemeli a szenvedés vállalását mint az Istennek felajánlható legértékesebb ajándékot. Utal a korabeli erdélyi társadalom szociális valóságára, és nyomatékosítja, hogy a hitoktató nehezített pályán végzi munkáját, ugyanis tanítványainak többsége pontosan ismeri a szenvedést a szegénység, a túlterheltség, a felfogásbeli nehézségek, a családi rendezetlenség, a rossz példák vagy a kisebbségi létből fakadó rendszerszintű hátrányok miatt. Az a pedagógus, aki maga is tapasztalta a szenvedést, mélyebb empátiával képes megérteni tanítványai lelki világát. Külön hangsúlyozza, hogy a kisebbségi sorsban élő népeknek égető szükségük van az „igazi, Jézus Szíve szerinti hitoktatókra”, akik minden körülmények között megállják a helyüket.⁴⁴

Veress Ernő értelmezésében a pedagógus spirituális vezető és társadalmi lámpás. Olyan eszményképet vázol fel, amely követendő zsinórmértékül szolgálhat minden nevelő számára, s eközben korát meghaladó éleslátással és modern szemlélettel gondolkodik a pedagógiai hivatás egészéről.

3.2. A gyermeki és ifjú lélek pszichológiai és fejlődéslélektani sajátosságai Veress Ernő megközelítésében

Veress Ernőnek *A gyermek lelke* című tanulmánya, amely az *Erdélyi Tudósító* 1932. szeptemberi számában jelent meg, jól tükrözi pedagógiai és pszichológiai szemléletét. A tanulmány a két világháború közötti időszak gazdasági és társadalmi válságai közepette felmerülő nevelési gyakorlatra reflektál. Mindezt a maga sajátos keresztyén és mélyen humanista szűrőjén keresztül közelíti meg. Már a felvezetésben éles kritikával illeti a bürokratikus, rendeletekben gondolkodó iskolarendszert. Meglátása szerint az intézményrendszer és a társadalom felnőtt szereplői szinte teljesen figyelmen kívül hagyták a gyermeki lélek sajátos törvényszerűségeit:

⁴² Veress Ernő: *A hitoktató személye*, 295.

⁴³ Uo.

⁴⁴ Uo.

„[...] ha egyszer odatoppanna egy pöttöm emberke s megkérdezné: Tudjátok ki vagyok? hogy elhallgatna a szónok, a rendelet, a gond s megakadna az írástudó penna! S hogy nevetne szembe az az öklömnnyi ember: Rátok nézve bizony én titok vagyok, nagy, igazi titok!”⁴⁵

Ezt követően Krisztust mint gyerekbarát tanítót emeli ki példaként, aki azt kéri, hogy váljunk hasonlóvá a gyermekekhez. Ennek kapcsán Veress Ernő azt szorgalmazza, hogy a pedagógus ismerje meg a gyermeki lélek sajátosságait, és szeresse őket. A politika, a gazdasági nehézségek ne vonják el a figyelmet a gyermekekről. Különösen fontos ez a nevelés tekintetében.⁴⁶

Kiemelt figyelmet szentel az öröklődés, az örökletes tényezők és a környezeti hatások szerepének. Két szélsőséges álláspontot állít szembe egymással. Az empirista *tabula rasa* elvét, amely a gyermeket olyan teljesen üres lapnak tekintette, aki tetszőlegesen alakítható, és a merev genetikai determinizmust, amely szerint a gyermek zárt, megváltoztathatatlan biológiai és szociális csomaggal érkezik az iskolába.⁴⁷

Veress Ernő mindkét egyoldalú elméletet meghaladva egy harmadik, szintetizáló elvet fogalmaz meg. Elismeri, hogy a gyermek genetikai és szellemi örökséggel lépi át az iskola küszöbét, így nem lehet pusztán üres lap; ugyanakkor azt hangsúlyozza, hogy szabad akarattal bíró emberi lény, vagyis alakítható és nevelhető. Ezért a jó pedagógus feladata nem merülhet ki a lecke mechanikus kikérdezésében. A nevelőnek ismernie kell a gyermek családi hátterét, örökölt tulajdonságait és szociális környezetét: a pozitív hajlamokat ki kell bontakoztatnia, és meg kell tanítania, hogy miként lehet kordában tartani a negatív vagy veszélyes természetbeli adottságokat. Mindemellett reálisan látja a történelmi kontextus komorságát is. Olyan gyermekeket kellett nevelni, akiknek szülei átérték az első világháború borzalmait, miközben sok családot alkoholizmus és mélyszegénység sújtott, a tanítók pedig gyakran hónapokig nem kaptak fizetést. Ezen áldatlan állapotok ellenére hitte, hogy a nevelő felelőssége és hivatástudata nem lankadhat.⁴⁸

Ezt követően a tanulmány tudományos igényességgel és párhuzamosan mutatja be a gyermek testi és lelki változásainak mérföldköveit. Három szakaszt különböztet meg és mutat be: a csecsemőkort, ami a születéstől a 9–10. hónapos korig terjed; a kisgyermekkort, amely a 8. életévig tart; és a nagygyermekkort, amely a 14. életévig tart. Meglátása szerint a gyermek 5–6 éves koráig csaknem kizárólag az érzelmi élet szférájában mozog, s az intellektus csupán ezt követően

⁴⁵ Veress Ernő: A gyermek lelke. In: *Erdélyi Tudósítók*, 17. (1932), (565–570) 565.

⁴⁶ Uo.

⁴⁷ Uo.

⁴⁸ Uo. 565–566.

kezd fokozatosan kibontakozni. Ebből adódóan az iskolai terhelést és az absztrakt tananyagot szigorúan a gyermek fizikai és mentális érettségéhez kell igazítani.⁴⁹

Veress Ernő gondolkodása e ponton kifejezetten a korabeli reformpedagógia legprogresszívebb törekvéseivel mutat rokonságot. Lélektani képtelenségnek nevezi azt a gyakorlatot, amely elvárja a gyermektől, hogy egy teljes órán át lankadatlanul figyeljen egy elvont előadásra, vagy hogy az utolsó tanórán ugyanolyan koncentrált legyen, mint a nap elején. Élesen elítéli a módszertani rugalmasságra képtelen pedagógusokat. Favágónak nevezi ezeket a nevelőket.⁵⁰

Tanulmányának következő alpontja részletesen kitért a lakásviszonyok és a szociális mikroklíma személyiségformáló erejére. Amennyiben a gyermek egyszobás, nyomorúságos lakásban él, ahol az apa alkoholizmusa miatt állandósulnak a veszekedések, a gyermek lelke nem tud egészségesen fejlődni. Ezért a tanítónak nem büntetnie kell a készületlenséget, hanem fel kell tárnia annak szociális és pszichés gyökereit. Korát megelőzve állította, hogy a napi 5-6 órás iskolai terhelés után teljesen céltalan és káros a gyermeket otthoni feladatokkal túlterhelni. Ehelyett olyan intézményi védőhálók kiépítését javasolja, mint amilyenek a napközi otthonok, az óvodák és a gyermekmozgalmak, ahol a gyermek nyugodt, megtartó közegben fejlődhet.⁵¹

Noha kiemelte a gyermekkor első hat évének kitüntetett, meghatározó szerepét, elutasította azt a nézetet, amely szerint hatéves kor után a személyiség már egyáltalán nem alakítható. Személyes élményeivel támasztotta alá a korai élmények mély beidegződését. Megvallotta, hogy első gyermekkönyveinek illusztrációi és első gyermekbibliájának képei mélyebb és maradandóbb nyomot hagytak benne, mint a teológián eltöltött négy év elvont tananyaga, ugyanis a gyermeki lélek elsősorban a szépségre, a szentre és a közvetlen érzelmi benyomásokra nyitott.⁵²

Friedrich Fröbel⁵³ pedagógiájára támaszkodva a játékot és a mesét tartotta a kisgyermekkor nevelés kulcsának. A játék nem pusztán fizikai edzés, hanem

⁴⁹ Veress Ernő: *A gyermek lelke*, 566.

⁵⁰ Uo.

⁵¹ Uo. 567.

⁵² Uo. 568.

⁵³ Friedrich Fröbel német pedagógust (1782–1852) tartják az óvodapedagógia megalapítójának és a kisgyermekkor nevelési elmélet úttörőjének. Pedagógiai felfogásának alapja a keresztyén mentalitás volt. Meggyőződése szerint a játék, a természet megismerése és a tevékeny alkotás képes kibontakoztatni a gyermekben jelen lévő isteni magzatot. Az általa kifejlesztett úgynevezett „Fröbel-ajándékok” alapvető hatást gyakoroltak a modern gyermekközpontú pedagógiára, és befolyásolták a felekezeti nevelést is. Németh András: Fröbel, Friedrich Wilhelm August. In: Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Pedagógiai Lexikon. I. kötet*. Keraban Könyvkiadó, Budapest 1997, 545–546.

a fantázia, a célratörés, a kitartás és a szociális készségek legfőbb iskolája, a mese pedig az érzelemvilágot formálja és a képzelőerőt gazdagítja.⁵⁴

Végül szót ejt a nemi különbségekről is. Rámutat, hogy a fiúk és lányok közötti fiziológiai és pszichológiai eltérések már a korai játéktevékenységben felszínre tornak. A korabeli szociális krízis és a korai szexualizáció veszélyei miatt kiemelten fontosnak tartotta az időben történő és tapintatos szemérmességre való nevelést.

A cikk egyik legszebb gondolatsora az öröm hiányát tárgyalja. Nehezményezi, hogy a társadalmi problémák árnyékában az iskola nem az örömforrás helye, hanem kényszerintézménnyé lett a gyermek számára, mivel a felnőttek világa nem szereti azt, amit a gyermek: a mesét, a játékot, a mosolyt és a meleg szót. Az iskolában gyakran csak lélektelen oktatás folyik nevelés helyett, s így a gyermek kénytelen maga megkeresni az öröm forrásait, amelyek azonban könnyen válhatnak szennyezetté a felnőttek által elrontott világban.⁵⁵

Írása zárásaként Veress Ernő magát a gyermeket szólaltatta meg, aki egyes szám első személyben fordul a felnőttek társadalmához:

„Miniszter urak, bölcs tanító bácsik, újságcsinálók, plébános úr és sokan mások, – szeptember elsején be akartam mutatkozni egy kicsit, hogy ne cibálják olyan mérgeesen a kezemet, amikor beíratni visznek, s engedjenek a sok mai tudomány mellett azért tovább is játszani és mesét hallgatni, hogy egy ideig lehessek még gyermek. A nagyok boldogságát úgy sincs mit irigyelni.”⁵⁶

Ennek az írásának gondolatmenetét viszi tovább az *Erdélyi Tudósító* 1933. októberi számában publikált *Az ifjú lelke* című tanulmányában. Veress Ernő a serdülőkor és az ifjúkor mélylélektani, szexuáletikai és nevelésmódszertani kérdéseit vizsgálja behatóan. Bevezetesként a testi, lelki és szellemi transzformációk komplexitásában tárgyalja a pubertáskor sajátosságait. Szempontjai és megfigyelései módszertani szempontból szoros párhuzamba állíthatók a modern fejlődéslélektani szakirodalom alapvetéseivel.⁵⁷

A felvezetést követően a szexuáletikai nevelés kérdéseit tárgyalja. Kiemeli, hogy nem szándéka felülírni a témában született szakcikkeket, hanem a keresztyén aspektust szeretné nyomatékosítani. A tabusítás és az elhallgatás helyett a megfelelő időben nyújtott eszményi felvilágosítást tartja a legfontosabbnak. Ezzel megelőzhető a fiatalok kétes vagy torzító forrásokból való tájékozódása. Meglátása szerint a felvilágosító beszélgetésnek személyesen, négy szemközt kell megtörténnie a szülő, a lelkipásztor, az orvos vagy egy gondosan megválasztott, hiteles könyv alapján. A katolikus nevelés nem merülhet ki a pusztá ismeretterjesztésben. Az

⁵⁴ Veress Ernő: *A gyermek lelke*, 568–569.

⁵⁵ Uo. 569.

⁵⁶ Uo. 570.

⁵⁷ Veress Ernő: Az ifjú lelke. In: *Erdélyi Tudósító*, 10. (1933), (483–491) 491.

akarát nevelését és az összpontosítást is meg kell céloznia, hogy a fiatal képes legyen energiáit magasabb rendű célok felé terelni. Ezt az önuralomra, önmegtagadásra és nyíltságra való nevelés által tartja megvalósíthatónak. Ebben az értelemben az egészséges aszkézis is a pedagógiai eszköztár része. A lelki élet és a vallásosság mélyítéséhez konkrét gyakorlati eszközöket is felsorakoztat. Ilyen például a rendszeres szentáldozás, a lelkigyakorlatokon való részvétel, a Mária-kongregációk, a személyes lelkivezetés, valamint Tóth Tihamér korszakos ifjúsági műveinek olvasása.⁵⁸

A továbbiakban a lelki hajlamokat elemzi, és kiemeli a serdülők szabadságvágyát. Ezt a nevelőnek nem elfojtania kell, hanem megértenie és jó irányba terelnie. Az önérzet, a becsületérzés, az erő utáni vágy és az igazságkeresés mind olyan belső hajtóerők egy fiatalban, amelyeket a nevelés szolgálatába kell állítani. Többször is utal a neves német neveléstudós és pacifista filozófus, Friedrich Wilhelm Foerster⁵⁹ munkásságára. Feladatként jelöli meg a fiatalok feltett kérdéseire adott egyenes válaszokat és a rossz határozott elítélését. Mindemellett figyelmezteti is felnőtt olvasóit, hogy a serdülő természetes nagyképzűsködését ne értelmezzék rögtön rosszindulatként vagy romlottságként.⁶⁰

A serdülő kor után alcímmel ellátott fejezetben a fiatal felnőttek nevelési lehetőségeit taglalja. Mivel ez a korosztály fokozottan a jövő felé fordul, a nevelés súlypontját a tudatos házassági felkészítésre, a káros szenvedélyektől való távoltartásra és az önnevelés igényének ébresztésére kell helyezni.⁶¹

Zárógondolatának üzenete ma is időszerű: akié az ifjúság, azé a jövő. Bírálja a felnőtt társadalom örökös panaszkodását az új nemzedék romlottsága felett. Az a meggyőződése, hogy a megértő és tiszteletteljes közeledés feltárja az ifjú lelkét, s a nevelői munka a pedagógusra is visszahat.

„A megértő, tapintatos nevelői munka nemcsak eredményeket fog felmutatni, hanem azzal is megjutalmaz, hogy a nevelőt is sokáig ifjúvá teszi, frissé, optimistává s nehézség dacára is az élet szerelmesévé. Nem megvetendő jutalom.”⁶²

⁵⁸ Néhány példa Tóth Tihamér könyveire: *A tiszta ifjúság*. Levelek diákjaimhoz 1. Szent István Társulat, Budapest 1919. *A művelt ifjú*. Levelek diákjaimhoz 4. A szerző kiadása. Budapest 1924. *A jellemes ifjú*. Levelek diákjaimhoz 5. A szerző kiadása. Budapest 1925. *A vallásos ifjú I–II*. Levelek diákjaimhoz 6. Szent István Társulat, Budapest 1926.

⁵⁹ Friedrich Wilhelm Foerster (1869–1966) német filozófus, pacifista, neveléstudós. Lilla, Joachim: Foerster, Friedrich. In: ders.: *Staatsminister, leitende Verwaltungsbeamte und (NS-)Funktionsträger in Bayern 1918 bis 1945*. <https://verwaltungshandbuch.bavikon.de/VWH/Foerster,Friedrich> (2026. aug. 31.).

⁶⁰ Veress Ernő: *Az ifjú lelke*, 485–486.

⁶¹ Uo. 490.

⁶² Uo. 491.

3.3. A „plébániai közösség” szociológiai képe

Veress Ernő *Plébániai közösség* című tanulmánya az *Erdélyi Tudósító* 1935. januári számában jelent meg. Mindenekelőtt azt tisztázza, hogy miért használja a „plébániai közösség” kifejezést az egyházközség helyett. Indoklása az, hogy nézete szerint korának egyházközségei elvesztették közösségi jellegüket, és elsősorban jogi, illetve képviseleti szervezetekké váltak. Az „egyesület” megnevezést is szűknek tartja, mivel az egy-egy résztvevénységre korlátozódik. A formai és adminisztratív keretekkel szemben ő az élő, organikus közösség eszményét helyezi középpontba.⁶³

Veress Ernő bírálja a szeparációt és a kirekesztő mechanizmusokat is. A jól működő plébániának a közösség minden tagjára tekintettel kell lennie, s ennek szemléltetésére a család analógiáját használja. Ahogyan egy családon belül a különbségek, a műveltség vagy a társadalmi státusz eltérései ellenére sem lehet a gyermeket pusztán gyermekügyként mellőzni, a kamaszt kizárni mint ifjúsági problémát, vagy az idős, rászoruló tagokat elszigetelni mint rokkantügyet, úgy a plébániai közösségnek is szervesen integrálnia kell minden társadalmi réteget. Ezzel a meglátásával nemcsak korszerű rendszerszemléletű pedagógiát, hanem a keresztyén szolidaritás mély társadalmi elvét fogalmazza meg. Szorgalmazza a meglévő egyházi struktúrák belső megújítását, vagy ahogyan ő fogalmaz: „...beoltás egy titkos szérummal, amelyre ezt a címkét lehetne tenni: A többiekért!”⁶⁴

Példaként az őskeresztyén közösségeket, valamint a Pius Parsch⁶⁵ nevéhez fűződő liturgikus megújulást hozza fel. Pius Parsch a Klosterneuburg melletti Szent Gertrúd-templomban újjáélesztette az aktív, közösségi misehallgatást. Ennek kapcsán pontosítja a miséhez kapcsolódó szóhasználatot, és felhívja a figyelmet a kifejezések közötti különbségekre: a „szentmisén való részvétel”-re cseréli a misehallgatás szót. Egyenesen katolikus gettónak nevezi azokat a zárt klikkeket, amelyek az elit hívők köré épültek. Ezek lebontását sürgeti. Méltánytalannak és károsnak tartja, hogy a kiválasztott szűk réteg részesül a legtöbbször a lelki és közösségi javakból, mivel ezáltal a katolikus vallás éppen a nevében hordozott egyetemességét veszíti el. Az ilyen szeparáció a hit szépségétől és igazságától fosztja meg a szélesebb néprétegeket. Utal a párizsi külvárosok munkáspapjainak tapasztalataira is, akik a peremre szorult, elidegenedett tömegekkel együtt építették fel az új templomokat és karitatív hálózatokat. Zárásként az egyház ősi egységének

⁶³ Veress Ernő: *Plébániai közösség*. In: *Erdélyi Tudósító*, XVIII. (1935/1), 28–30.

⁶⁴ Uo. 29.

⁶⁵ Pius Parsch (1881–1957) Ágoston-rendi szerzetes. Az általa bevezetett „liturgikus mise” a következő elemekből állt: mise előtti zsolozsma, szentmise részeinek magyarázata, a mise végén agapé. Nóda Mózes: *Élő liturgia. A II. vatikáni zsinatot megelőző liturgikus megújulás és hatása az erdélyi egyházmegye liturgikus életére*. Szent István Társulat – Verbum, Budapest–Kolozsvár 2012, 48–49.

követendő mintáját erősíti meg. Úgy kell élni a modern világban is, hogy a kívülállók elismerhessék: „Nézzétek, mennyire szeretik egymást!”⁶⁶

3.4. *A tananyagbeosztás és az oktatás struktúrái Veress Ernőnél*

Az általános pedagógiai elvek és a hitoktatói gyermeki és serdülőkori személyiség spirituális-módszertani feltételeinek tisztázása után Veress Ernő figyelme a szorosan vett tantervi, didaktikai és fejlődéslélektani kérdések felé fordul. *A hitoktatás anyaga a népiskolák felső osztályaiban* című hiánypótló cikke az *Erdélyi Iskola* 1937/38-as évfolyamának szeptember–októberi számában jelent meg. Ebben a korabeli erdélyi katolikus népiskolai hálózat strukturális átalakulásából indul ki. A korábbi négyosztályos elemi iskolák gyors ütemben alakulnak át hétosztályos intézményekké. Ez a változás a hittanórák számának csaknem megduplázódását eredményezte a felső tagozaton, ami gyökeresen új didaktikai és módszertani kihívások elé állította a pedagógusokat. Ebben Veress Ernő meglátja a lelkipásztori és nevelési áttörés lehetőségét is. A hosszabb képzési idő azt biztosította, hogy az egyház mélyebb és szisztematikusabb nevelőhatást gyakorolhasson a szélesebb néprétegekre.⁶⁷

Írásában röviden vázolta a korabeli szakmai közvéleményt leginkább foglalkoztató kérdést: miként kell felépíteni a felső tagozatosok tananyagát? A felmerülő koncepciók közül a püspöki rendelkezés az V. osztályban a katekizmust és a bibliaismeretet, a VI. osztályban a szertartást, a VII. osztályban pedig az egyháztörténelmet jelölte meg fő tantárgyként. Ezzel szemben létezett egy olyan kritikus álláspont is, amely az állami iskolákból érkező gyermekek anyanyelvi hiányosságaira hivatkozva, hogy tudniillik sokan nem tudtak megfelelően írni és folyékonyan olvasni magyarul, a felsőbb évfolyamokon is csupán az elemi katekizmus és bibliai történetek ismétlését javasolta. Veress Ernő határozottan szembeszállt ezzel a kényelmi megközelítéssel:

„Aki a szertartást nem tudja olvasni, az a bibliát sem képes. Viszont aki jól tanult négy vagy öt éven át katekizmust, annak unalmas, érdeknélküli lesz a további két év hittananyaga.”⁶⁸

Bár elismeri, hogy az állami iskolákból átkerülő, nyelvi nehézségekkel küzdő diákok számára speciális felzárkóztató tantervre van szükség, azt hangsúlyozta, hogy számuk elenyésző, így nem lehet hozzájuk igazítani az általános tantervi

⁶⁶ Veress Ernő: *Plébániai közösség*, 29.

⁶⁷ Veress Ernő: *A hitoktatás anyaga a népiskolák felső osztályaiban*. In: *Erdélyi Iskola*, 38. (1937/1–2), 21–23.

⁶⁸ Uo. 22.

struktúrát. Érvélese szerint a 10–14 éves korosztály szellemileg teljesen érett a mélyebb vallási tartalmak befogadására. Arra is figyelmeztet, hogy a protestáns felekezetek vallásoktatása kifejezetten erős történelmi alapokon nyugszik mind bibliai, mind az egyháztörténeti szempontból, és a katolikus oktatásnak is lépést kell tartania a nemzeti és vallási öntudat megőrzése és erősítése érdekében.⁶⁹

A szertartástan kiemelt szerepét a korszakban kibontakozó liturgikus mozgalom kontextusába helyezte. Meglátása szerint a liturgiát nem elvont, száraz dogmatikai fogalmakkal, hanem cselekvő, közösségi élményként kell átadni. A liturgikus élet ugyanis nemcsak az értelmiségi elit kiváltsága, hanem a széles néptömegeké is: a közös ima és szertartás beemeli a személyt az Isten és a felebarát iránti szeretet gyakorlásába, amely valódi közösséget teremt.

„A népiskolából nem szabad úgy kiengedni a gyermeket, hogy meg ne ismerje az egyház örökségét szertartásait s bele ne kóstoljon a liturgikus imádságba. Ezenkívül a szertartásban új, a kedélyre ható formában, állandóan ismétli a katekizmus anyagát.”⁷⁰

A felsőbb osztályok számára szánt tankönyvek kapcsán megjegyzi, hogy azoknak terjedelmileg vékonyabbaknak kell lenniük a katekizmus-biblia kötetnél. Ezt egyrészt az indokolja, hogy a diákok teljesen új témakörrel találkoznak, másrészt ebben az életkorban a falusi és munkás családok gyermekeit otthon már egyre több fizikai munkába vonják be, s így kevesebb idejük marad a tanulásra. Ezért a hitoktatónak nem csupán annyi a feladata, hogy elméleti ismeretet adjon át az órán, hanem az is, hogy a mindennapi élet gyakorlati kérdéseit is megbeszélje a serdülő korosztállyal.⁷¹

Az egyháztörténelem oktatásával kapcsolatban azt hangsúlyozta, hogy a tárgy nem válhat a világtörténelem száraz kivonatává, sem csaták és eretnkségek lexikális kompendiumává. Helyette olyan élő hitéleti és kultúrtörténeti szintézist kell a tanulók elé tárni, amelyben kiemelt helyet kap a saját plébániájuk, a helyi közösségük és templomuk története, a szentek életrajza, valamint a missziók története és az egyház művelődéstörténeti szerepe. Kiváló pedagógiai érzékkel emelte ki a vizuális szemléltetés jelentőségét is: a képekkel illusztrált tankönyvi oldalaknak esztétikusnak és vonzónak kell lenniük, hogy a gyermek örömmel vegye kézbe a könyvet.⁷²

A szertartástan-könyv értékelésekor megállapítja, hogy az hatékonyan gyümölcsöztetheti a liturgikus megújulás eredményeit:

⁶⁹ Veress Ernő: *A hitoktatás anyaga a népiskolák felső osztályaiban*, 22.

⁷⁰ Uo.

⁷¹ Uo.

⁷² Uo.

„[...] értékesítheti a bőséges eredményt, amit a liturgikus mozgalom napjainkban kitermelt. A szertartásokkal a gyermek lelkét oly közlőből lehet megérinteni, hogy annak élményképző ereje felér a bibliai történetekkel, néha meg is haladja.”⁷³

A tankönyv szerkezetét illetően szakít a hagyományos felépítéssel, és alkalmazkodik a gyermekek pszichés terhelhetőségéhez. Figyelembe veszi, hogy az iskolai év első felében a diákok mentálisan aktívabbak, így a legösszetettebb témát, a szentmisét az október–decemberi időszakra helyezi, míg a könnyebb anyagszövegeket tavaszra hagyja, amikor a tanulók figyelme már lankad.⁷⁴ A népiskolák számára írt szertartástan elveit pontszerűen vázolja.⁷⁵

A népiskolák felső tagozata számára egy módszertanilag és pszichológiailag gondosan szerkesztett ima- és énekeskönyv megjelentetését is szorgalmazza. Ennek főbb kritériumaiként a következőket határozza meg: legyen kis terjedelmű, könnyen hordozható, és kizárólag a legszükségesebb imákat, illetve énekszövegeket tartalmazzon; nyelvezetében és szerkezetében igazodjék a korosztály sajátosságaihoz; kerüljön jutányos áron forgalomba, hogy a legszegényebb gyermekek számára is elérhető legyen; a magánáhitat, például az egyéni gyónási imák mellett a közösségi szövegeket részesítse előnyben. Legfőbb célja pedig az legyen, hogy a szövegek ismerete révén kimozdítsa a gyermeket a passzív mischallgatásból, és a liturgia tevékeny, öntudatos résztvevőjévé formálja.⁷⁶

Ebben a cikkében Veress Ernő az erdélyi katolikus népiskolák hétéosztályossá bővüléséből adódó új pedagógiai kihívásokat és stratégiai lehetőségeket elemzi. Elhatárolódik a tananyag pusztá ismételtetésétől: rámutat, hogy a serdülő gyermekek szellemileg nyitottak a mélyebb szellemi tartalmakra, a mechanikus ismétlés viszont csupán érdektelenséget szül. Írásával a katekizmusreform ügyéhez fűzött reményeit fejezi ki, és bátorítja az egyházi vezetést, hogy éljen a hétéosztályos népiskolai képzés nyújtotta értékes nevelési lehetőségekkel.⁷⁷

⁷³ Veress Ernő: *A hitoktatás anyaga a népiskolák felső osztályaiban*, 22.

⁷⁴ Uo.

⁷⁵ „A népiskolai szertartástan elvei ezek lehetnének: 1. Nem annyira fogalmi, mint érzékelhető módok a tárgyalásban. Nem szertartásokról, hanem szertartásokat tanítunk. Ahelyett, hogy a Glóriáról íránk néhány tudákos mondatot, egyszerűen megtanítjuk a Glóriát. Így tanítunk könyv nélkül több zsoltárt, himnuszt és liturgikus imádságot. 2. Amit tárgyalunk, lehetőség szerint gyakoroljuk is: Prima, Completorium, liturgikus mise. 3. Községi gyakorlattal hatjuk át az egész anyagot: a családi imától kezdve a misén való részvételen át egészen a plébániai község külső életéig. A szentségek liturgiáján megéreztetjük az egyháznak nem annyira jogi, mint inkább községi, misztikus fogalmát: »Az egyház: Krisztus teste.« Amennyire a keretek engedik, a szertartásokat történelmi fejlődésükben szemléltetjük. Így könnyebb lesz a megértés és emlékezetben való tartás (szentmise, keresztség). 5. Nem sajnáljuk a jól összeválogatott képeket.” Uo. 23.

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ Uo. 22.

Az *Erdélyi Iskola* 1937/38-as évfolyamának november–decemberi számában megjelent *Primér benyomások a hitoktatásban* című tanulmányában Veress Ernő a gyermeki lélek legmélyebb, formálható rétegeit elemzi. A hitoktatást alapvetően nem száraz, kognitív ismeretátadásként, hanem mély élménypedagógiaként definiálja. Abból a fejlődéslélektani tapasztalatból indult ki, hogy a legkorábbi gyermekkori impressziók életre szóló, elmozdíthatatlan alapot teremtenek a személyiségben.⁷⁸ Érvelését saját megfigyeléseire és a gyermekkori bevésődés mélységére építi. Hangsúlyozza a felnőttkori felejtés és a korai élmények maradandóságának kontrasztját. Meglátása szerint a mindennapok illékony eseményeivel szemben a primer benyomások alkotják a lélek valódi fundamentumát. Az első ábécéskönyv vagy a gyermekkori karácsonyok emlékei sokkal élénkebben és tisztábban élnek az emberben, mint a tegnapi történések. Különösképpen a szenzoros emlékezet, a látvány, a hangok, az illatok szerepét emeli ki, amellyekkel a korabeli neveléstudomány is egyre tudatosabban számol.⁷⁹

Saját megfigyelésein és a gyermekkori bevésődés mélységein alapuló érvelését a korabeli politikai és társadalmi mozgalmakkal állítja párhuzamba, amelyek felismerték a korai életkor szellemi formálásának jelentőségét. Megállapítja, hogy a különféle diktatúrák és hatalmi rendszerek óriási energiát fektetnek a legfiatalabb nemzedékek megszervezésébe. Példaként említi az olaszországi Balilla szervezetet,⁸⁰ a szláv Sokol (Sólyom) mozgalmat,⁸¹ a németországi Hitler-Jugendet,⁸² valamint a szovjetunióbeli Komszomolt.⁸³ Kiemeli, hogy ezeknek a mozgalmaknak

⁷⁸ Veress Ernő: *Primér benyomások a hitoktatásban*. In: *Erdélyi Iskola*, 38. (1937/3–4), 258–262.

⁷⁹ Uo. 259.

⁸⁰ Mussolini által 1926-ban létrehozott ifjúsági szervezet, a fasiszta Olaszország hivatalos szerve. Schembs, Katharina: *Fascist Youth Organizations and Propaganda in a Transnational Perspective: Balilla and Gioventù Italiana del Littorio all'estero in Argentina (1922–1955)*. In: *Amnis* 12 (20 June 2013), <http://journals.openedition.org/amnis/2021> (2026. aug. 31.).

⁸¹ Egy 1862-ben alapított, cseh eredetű, majd később szláv területekre kiterjedt ifjúsági mozgalom. Jelentős szerepet játszott a szláv nemzeti öntudat erősítésében. Nolte, Claire E.: *The Sokol in the Czech Lands to 1914: Training for the Nation*. New York, Palgrave Macmillan 2002, https://www.researchgate.net/publication/231782964_Claire_E_Nolte_The_Sokol_in_the_Czech_Lands_to_1914_Training_for_the_Nation_Houndmills_Palgrave_Macmillan_2002_Pp_258_illus_tables (2026. szept. 1.).

⁸² 1926-ban alapított ifjúsági mozgalom a nemzetiszocialista Németország területén. Cartwright, Mark: *Hitler Youth*. In: *World History Encyclopedia*. https://www.worldhistory.org/Hitler_Youth/ (2026. szept. 1.).

⁸³ 1918-as alapítású ifjúsági mozgalom a Szovjetunióban. Laxer, Michael: *A Short History of the Soviet Komsomol Founded October 29, 1918*. In: *The Left Chapter. Socialism: Opinion, History, News*. <https://www.theleftchapter.com/post/a-short-history-of-the-soviet-komsomol-founded-october-29-1918> (2026. szept. 1.).

a hatékonysága éppen abban rejlik, hogy tudatosan a legkorábbi életkorban veszik át az irányítást a gyermekek felett. Mindezek tükrében szorgalmazza a katolikus óvodák és napközik hálózatának sürgős megerősítését.⁸⁴

Erdélyben a legkisebbekre specializálódott intézményi hálózat kiépülése megkésve indult el. Ezért Veress Ernő a hitoktatás legkorábbi helyszínét az iskolán kívülre, az otthoni környezetbe helyezi át. A kereszttetés és az első imádságok megtanulásának a családban kell megtörténnie. Sajnos azonban erre még a művelt értelmiségi katolikus vagy a mélyen hívő családokban is ritkán kerül sor, mert korábban senki sem hívta fel erre a szülők figyelmét, és hiányzott a tudatos felkészítés.⁸⁵

Megoldásként a szülők szisztematikus képzését javasolja, akiket két fő területen kell felkészíteni az otthoni hitoktatásra: a 3–7 éves, még iskolába nem járó kisgyermek nevelésére, valamint az iskolai hittanórák otthoni kiegészítésére és elmélyítésére. A cél elérésére gyakorlati eszközöket is megjelöl: speciális kurzusok indítását, a katolikus egyesületek ismeretterjesztő anyagait a nyugodtabb téli hónapokra, célzott kiadványok megjelentetését, valamint a szülőértekezletek ilyen irányú kihasználását.⁸⁶

A tanulmány következő egységében a templom misztériumát mint élményforrást mutatja be. A gyermek vallással való első találkozása elválaszthatatlanul kapcsolódik a templomhoz. Itt olyan mély esztétikai és spirituális benyomásokat szerezhet, amelyek egy életen át pozitív konnotációval kísérik végig. A karácsonyi éjféli mise ámult elragadtatást, a fenség, a szépség, a biztonság és a metafizikai jelenlét élményét nyújtja. A kisgyermek lelke rendkívül fogékony, a szertartások szentsége leginkább az érzékein keresztül hat rá. Veress Ernő azt javasolja, hogy a gyermeket engedjék körülnézni a templomban. Hagyni kell, hogy betekinthesse az orgona sípjai közé, felmehessenek a harangtoronyba, beülhessenek a gyónatószékekbe, megérinthessék az oltárt és a misézés kellékeit. Ezáltal a templom mentesül az idegen, félelmetes épület jellegétől, és egy olyan otthonos, közvetlen élmény helyévé válik, amely megalapozza a későbbi felnőtt, cselekvő egyházi jelenlétet.⁸⁷

A hitoktató személyét tárgyaló részben abból indul ki, hogy az elsődleges hitoktató az édesanya, aki ösztönös, feltétlen szeretettel fordul a gyermek felé, s aki megszenteli a korai tapasztalatokat. A lelkésznek és a pedagógusnak is hasonló gyöngédséggel és empátiával kell közelednie a gyermekhez. A pap a biztonság szívetét kell hogy jelentse: békét és kiegyensúlyozottságot kell sugároznia a gyermek felé, aki szomjazik a biztonságra és a jóságra. Ugyanezzel a szeretettel kell

⁸⁴ Veress Ernő: *Primér benyomások a hitoktatásban*, 259.

⁸⁵ Uo.

⁸⁶ Uo.

⁸⁷ Uo. 260.

fordulni a társadalmi periférián élő vagy elhanyagolt gyermekek felé is. Hangsúlyozza, hogy ez a nevelői szeretet nem azonos a fegyelem hiányával vagy a túlzó engedékenységgel, hanem a dicséret és a figyelmeztetés közötti egészséges egyensúly megtalálását jelenti.⁸⁸

A tananyag közvetítésében határozottan a szemléltetést és a dramatizálást helyezi előtérbe. A gyermeket aktívan kell bevonni a templomi szolgálatba, és a liturgia élményét otthoni beszélgetésekben kell feldolgozni. A hitoktató használjon képeket, szobrokat, és nyisson a kor modern technikai vívmányai felé. Megemlíti, hogy Nyugaton már edukatív kisfilmekkel kísérleteznek, s a rádió, valamint a lemezjátszó is kiváló pedagógiai segédeszközzé válhat.⁸⁹

Külön fejezetben tér ki a gyónás és az áldozás fontosságára. Szorgalmazza a X. Piusz pápa által elrendelt, korábbi életkorra hozott első szentgyónás és szentáldozás gyakorlatának széles körű elterjesztését magyar nyelvterületeken. Meglátása szerint a gyermeknek minél korábban találkoznia kell a szentséggel, hogy azok védelmet nyújtsanak számára, és megszenteljék őt. Viszont a korhatár leszállításával a felkészítés módszertanát is gyökeresen újra kell gondolni. A folyamat célja az, hogy a gyermek ne félelemként, hanem örömteli élményként élje meg a Jézussal való találkozást. Ezen a ponton kritikával illeti a korabeli magyar katekétikai irodalmat, amely még nem alkalmazkodott a kisgyermekkorú felkészítés speciális igényeihez, és olyan, mindössze néhány oldalas, művészi igényű, kérdés-felelet szerkezetű kiadványt javasol, amely kifejezetten a szentségek lényegét érezteti meg a legkisebbekkel. Konkrét fejezetcímeket is javasol, amelyek alkalmazkodnak a gyermeki nyelvezethez és az életkori sajátosságokhoz.⁹⁰

Veress Ernő egyértelműen úgy látja, hogy a kisgyermekkorban megalapozott transzcendens életgyakorlat védelmet nyújthat a felnőttkori negatív hatásokkal szemben. Ez az alapozás nemcsak kötelesség a katekéta számára, hanem örömforrás is, ugyanis a gyermek lelkében valódi örömhírré teheti az evangéliumot.⁹¹

⁸⁸ Veress Ernő: *Primér benyomások a hitoktatásban*, 260.

⁸⁹ Uo. 261.

⁹⁰ „Hallgatózás önmagunkban (mikor jót vagy rosszat teszünk). Ki szól bennünk? Mit mond, ha jót teszek, és mit, ha rosszat? Hogy törölhetem le lelkemről a rosszat? Kit bántottam meg? Elmondjam-e rosszaságomat valakinek? A papbácsi Isten bizalmasa. Hogy tehetem jóvá a rosszat? Milyen leszek, mikor a gyóntatószékből kilépek? Hol található az Úr Jézus? Az Oltáriszentség és vidéke. Örökmécs, áldozatókehely. A felmutatott szent ostya. Nyílik a szentségház ajtaja. Jézus a mi vendégünk. Angyalok kísérek vissza a padba. Hallgatózás önmagunkban a szentáldozás után.” Veress Ernő: *Primér benyomások a hitoktatásban*, 261–262.

⁹¹ Uo. 258–262.

3.4. *A pályaaorientáció, a társadalompedagógia és a papi hivatásgondozás kérdései Veress Ernő szempontjából*

Veress Ernő az *Erdélyi Iskola* 1938/39-es évfolyamának 7–8. számában publikálja *Mire neveljünk?* című vezércikkét. Azon túl, hogy szerző, a lapszám felelős szerkesztője és kiadója is. Írása egyfajta társadalompedagógiai láttelet. A vakáció közeledtének okán arra hívja fel a figyelmet, hogy ez a periódus nem a pihenés ideje sok gyermek számára, hanem sokkal inkább jövőkeresést jelent. Ez leginkább akkor erősödik fel, amikor a diák iskolatípus-váltás előtt áll, vagyis az elemi, a gimnáziumi és a líceumi oktatás közötti átmenet időszakában.

Ez a dilemma olyan közösségben válik égetővé, amelyben a korábbi érvényesülési csatornák nagyrészt bezárultak, s így kizárólag a saját belső erőforrásaira támaszkodhat. A helyzetet az a lelkialkat is nehezíti, amely a megszokott pályákhoz ragaszkodva nem tudott felhalmozni elegendő alkalmazkodóképességet a megváltozott viszonyokhoz. Az új stratégiák kidolgozása amiatt is sürgető, hogy a kor követelményeit nyomon követni képtelen oktatási struktúra félrevezeti a szülőket, holott az ő szemléletváltásukat éppen korszerűbb iskolatípusok bevezetésével lehetne leginkább előmozdítani.⁹²

Veress Ernő kritikusan állapítja meg, hogy a rendszer elkésett a gyakorlati képzést nyújtó intézmények, vagy ahogyan ő fogalmaz, a „földműves- és ipari iskolák vagy inasotthonok” létrehozásával. Jóllehet elismeri, hogy abban a politikai klímában, amelyben minden szerkezeti reformot nemzeti hűtlenségként értelmeztek, erre alig volt lehetőség. Úgy véli, a szülői igényeket sikeresebben lehetett volna a lelkészi és pedagógusi pályák felé is terelni, amennyiben ezek az intézmények megfelelő anyagi ellátottsággal és magas szellemi színvonal biztosításával működtek volna. Ennek kapcsán külön kiemeli a kántorképzés jelentőségét mint a csendes, mégis meghatározó életformára való felkészítés eszközét.⁹³

Mivel a közösség nem tudott belső indíttatásból újítani, a fordulatot a külső körülmények kényszerítik ki a vezetőktől, és előtérbe tolják az irányított oktatás ügyét. Ebben a folyamatban kulcsfontosságú a szülők tájékoztatása és a gyermekek megfelelő intézmény felé vezetése. Mindez magának a nevelési gyakorlatnak az átalakítását is megköveteli. A megoldást a szemléletmód tágitásában látja: túl kell lépni azon a beidegződésen, amely kizárólag a humán műveltségű elméleti iskolákat és az azokra épülő pályákat tekinti értékesnek. Ennek érdekében bizonyos alaptulajdonságok tudatos elmélyítését szorgalmazza mind a szülőknél, mind a diákokban. Meglátása szerint az olyan értékek megerősítése, mint az „életrevalóság, az aktív becsületesség, a józanság, a népközösségi érzék, a találékonyság,

⁹² Veress Ernő: *Mire neveljünk?* In: *Erdélyi Iskola*, 39. (1938/6–7–8), (443–444) 443.

⁹³ Uo. 444.

az örömet jelentő foglalkozás, a helyes ön- és világismeret stb.”⁹⁴ közvetlenül ki-
szélesíti a pályorientáció lehetőségeit.⁹⁵

Gondolatmenetét végül spirituális síkra emeli. Egymásból eredezteti a földi hivatást és a túlvilági üdvösséget. Rávilágít arra, hogy a legalázatosabb fizikai vagy mezőgazdasági munka is értékes hivatássá válik Isten előtt, ha azt az örökkévalóság fényében végzik. A végső cél lényegében minden életút esetén azonos: Isten megismerése, az ő szeretete és az üdvösség elérése. Szerkesztői mivoltában pedig megjegyzi, hogy a teljes lapszámot e célok szolgálatába állította és a pályaválasztás témája köré szervezte.⁹⁶

A cikk kiválóan példázza a szerző elemzőkészségét: pontosan érzékeli a társadalmi kontextust, azonosítja a gondokat, és gyakorlati megoldási javaslatokat kínál. A hagyományos értékek tiszteletben tartása mellett is megőrzi a maga rugalmasságát, és belátva a régi nevelési minták kontraproduktív jellegét határozottan kiáll a differenciált iskolaválasztás mellett.

Összegzés

A bemutatott pedagógiai cikkek azt igazolják, hogy Veress Ernő egyik bátor és éleslátású képviselője volt a korabeli haladó erdélyi katolikus nevelésnek. Gondolatai túlmutattak az elméleti kereteken, és a mindennapi iskolai, illetve hitéleti gyakorlatba közvetlenül átültethető módszertani és tantervi iránymutatást nyújtottak.

A vizsgált írásai megerősítik, hogy pedagógiai koncepciója összetett látásmódon alapul. Határozottan elutasította a mechanikus, büntetésre épülő oktatási gyakorlatot. A sikeres nevelés kulcsát a pedagógus hitelességében, a bizalomban, a derűs légkörben és az élményalapú tanításban határozta meg. A Don Bosco-féle megelőző nevelés szellemében korán felismerte az interdiszciplinaritás, a differenciált oktatás, az életkori sajátosságok, valamint a vizuális szemléltetés jelentőségét.

A kisebbségi megmaradás garanciáját nem a túlzottan teoretikus képzésben, hanem a rugalmas, a gyakorlati életre felkészítő oktatásban látta. Veress Ernő (nép)nevelési írásai alapjaiban értelmezik újra a pedagógus, különösen a felekezeti tanító szerepét. A nevelőt már nem pusztán oktatóként, hanem spirituális vezetőként, a lélek alakítójaként és a kisebbségi társadalom építőjeként határozza meg.

⁹⁴ Veress Ernő: *Mire neveljünk?* 444.

⁹⁵ Uo.

⁹⁶ Uo. 443–444.

Felhasznált irodalom és levéltári források

- Cartwright, Mark: Hitler Youth. In: *World History Encyclopedia*. https://www.worldhistory.org/Hitler_Youth/ (2026. szept. 1.).
- Czitros Noémi-Melinda: Erdélyi Tudósító. Egy katolikus társadalmi folyóirat a két világ-háború között. In: *Keresztény Szó*, 19. (2008/5), 22–25.
- Kenyeres Ágnes (szerk.): *Magyar életrajzi lexikon (1978–1991)*. Akadémia Kiadó, Budapest 1994, 954.
- Laxer, Michael: A Short History of the Soviet Komsomol Founded October 29, 1918. In: *The Left Chapter. Socialism: Opinion, History, News*. <https://www.theleftchapter.com/post/a-short-history-of-the-soviet-komsomol-founded-october-29-1918> (2026. szept. 1.).
- Lilla, Joachim: *Staatsminister, leitende Verwaltungsbeamte und (NS-) Funktionsträger in Bayern 1918 bis 1945*. <https://verwaltungshandbuch.bavarikon.de/VWH/Foerster>, Friedrich (2026. aug. 31.).
- Marton József (szerk.): *Márton Áron élete és munkássága. Kronológia. 2. kötet. 1945–1967*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda 2020.
- Marton József: *A Gyulafehérvári Római Katolikus Egyházmegye a 20. században*. Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda 2014.
- Németh András: Fröbel, Friedrich Wilhelm August. In: Báthory Zoltán – Falus Iván (szerk.): *Pedagógiai Lexikon. I. kötet*. Keraban Könyvkiadó, Budapest 1997, 545–546.
- Nóda Mózes: *Élő liturgia. A II. vatikáni zsinatot megelőző liturgikus megújulás és hatása az erdélyi egyházmegye liturgikus életére*. Szent István Társulat–Verbum, Budapest–Kolozsvár 2012.
- Nolte, Claire E.: *The Sokol in the Czech Lands to 1914: Training for the Nation*. New York, Palgrave Macmillan 2002, https://www.researchgate.net/publication/231782964_Claire_E_Nolte_The_Sokol_in_the_Czech_Lands_to_1914_Training_for_the_Nation_Houndmills_Palgrave_Macmillan_2002_Pp_258_illus_tables (2026. szept. 1.).
- Schembs, Katharina: Fascist Youth Organizations and Propaganda in a Transnational Perspective: Balilla and Gioventù Italiana del Littorio all'estero in Argentina (1922–1955). In: *Amnis* 12 (20 June 2013), <http://journals.openedition.org/amnis/2021> (2026. aug. 31.).
- Szépréthy Béla (szerk.): *A Brassói Magyar Királyi Állami Felső-leány és Kereskedelmi Iskola első évi értesítője az 1917–1918. iskolai évről*. Herz Könyvnyomda, Brassó 1918.
- Szépréthy Béla (szerk.): *A Brassói Magyar Királyi Állami Főreáliskola harmincadik évi értesítője az 1917–1918-as tanévre*. Herz Könyvnyomda, Brassó 1918.
- Tóth Tihamér: *A jellemes ifjú*. Levelek diákjaimhoz 5. A szerző kiadása. Budapest 1925.
- Tóth Tihamér: *A művelt ifjú*. Levelek diákjaimhoz 4. A szerző kiadása. Budapest 1924.
- Tóth Tihamér: *A tiszta férfiúság*. Levelek diákjaimhoz 1. Szent István Társulat, Budapest 1919.

- Tóth Tihamér: *A vallásos ifjú I–II*. Levelek diákjaimhoz 6. Szent István Társulat, Budapest 1926.
- Veress Ernő: A gyermek lelke. In: *Erdélyi Tudósító* 17. (1932), 565–570.
- Veress Ernő: A hitoktatás anyaga a népiskolák felső osztályaiban. In: *Erdélyi Iskola*, 38. (1937/1–2), 21–23.
- Veress Ernő: A hitoktató személye. In: *Erdélyi Iskola*, 38. (1937/5–6), 292–295.
- Veress Ernő: A szeretet és bizalom rendszere. In: *Erdélyi Iskola*, 34. (1933/7–8), 355–360.
- Veress Ernő: Az ifjú lelke. In: *Erdélyi Tudósító*, 10. (1933), 483–491.
- Veress Ernő: Mire neveljünk? In: *Erdélyi Iskola*, 39. (1938/6–7–8), 443–444.
- Veress Ernő: Plébániai közösség. In: *Erdélyi Tudósító*, 1. (1935), 28–30.
- Veress Ernő: Primér benyomások a hitoktatásban. In: *Erdélyi Iskola*, 38. (1937/3–4), 258–262.

* * *

Gyulafehérvári Érseki Levéltár

- Ordinandorum examen, 6/3007/1915.
- Teológián állami fizetések elvonása, 1000/6/2587/1958.
- Veress Ernő csíkszeredai vallástanársága, 17/3509/1919.
- Veress Ernő lemondása a lapok szerkesztéséről, H/37/3038/1943.
- Veress Ernő nyugdíjügye, 13/1603/1956.
- Veress Ernő papnevelde lelkiigazgatósága, H/6/1946/1941.
- Veress Ernő pasztorális teológia rendes tanára, H/6/1945/1941.
- Veress Ernő prelátus halála, 15/711/1973.
- Veress Ernő sepsiköröspataki kinevezés visszavonása, 10/1096/1962.
- Veress Ernő születési anyakönyvi kivonata, 6/1097/1915.
- Veress Ernő tanári vizsgája, 17/2668/1917.
- Veress Ernő vallástanári jelentés, 17/3783/1921.
- Veress Ernő vallástanári jelentés, 17/3880/1923.
- Veress Ernő visszahívása a papneveldébe, 6/1691/1955.

* * *

Ernő Veress as Catechist and Educator: His Writings on Education in the Contemporary Press, 1933–1942

This study explores the educational and pedagogical work of Ernő Veress (1892–1973), a largely neglected figure of 20th-century Transylvanian Roman Catholic church history and pedagogy, through an analysis of his education-focused articles published in contemporary periodicals (*Erdélyi Iskola*, *Erdélyi Tudósító*, *Hírnök*) between 1933 and 1942. As a Roman Catholic priest, catechist, professor of theology, writer, and editor, Ernő Veress did not view education as an isolated methodological issue but rather interpreted it as a vital key to minority survival, social

integration in post-Trianon Transylvania. The study presents his progressive reform-pedagogical thinking, which incorporated the adaptation of Don Bosco's preventive system of education (love, trust and cheerfulness) into Transylvanian denominational schooling. Furthermore, it addresses the specific psychological characteristics of childhood and adolescence, the decisive role of primary experiences related to the Church, as well as the modern rethinking of curriculum structure and career guidance aligned with the spirit of the era. Veress's concept of popular education redefines the educator not merely as an instructor of theoretical knowledge, but as a shaper of souls, a socially sensitive spiritual guide, and a builder of minority society. The analysis demonstrates that his writings remain relevant and timeless, reflecting strong alignment with modern pedagogical approaches such as interdisciplinarity, experiential learning and differentiated instruction.

Keywords: Ernő Veress, Transylvanian denominational education, catechetics, popular education, Don Bosco, preventive system of education, developmental psychology, press history, *Erdei Iskola*, 20th century.